

Den grønlandske bolig i dag . II

Den generelle indstilling til boligen – og faktorer af betydning for beboernes tilfredshed

af læge Ole Berg og sociologistuderende Jan Adler-Nissen

I fortsættelse af artiklen i nr. 1 - 1973 om forventningerne til boligen og muligheden for indfrielsen af disse skal her fremlægges resultater af en boligundersøgelse i et sydgrønlandsk distrikt.

Et af formålene med at undersøge folks tilfredshed med deres bolig har været at fremskaffe informationer, som kan tjene til at belyse den formodede sammenhæng mellem bolig og trivsel.

Behandling af data.

Ved at behandle spørgeskemaernes data fra besøgene i 1969 og 1970 hos ialt 238 husstande, omfattende 1268 personer, har vi blandt andet fået et repræsentativt materiale af tilkendegivelser vedrørende boliger i et sydgrønlandsk distrikt, som led i undersøgelsen: „Boligen og andre sociale faktorer indflydelse på sundhed og sygelighed“.

Disse husstande udgør 80 % af én bys, 96 % af 5 bygders og 89 % af 15 boligspladsers grønlandske husstande med hjemmeboende børn under 16 år, idet samtlige sådanne husstande blev anmodet om et interview. Frafaldsårsagerne var – nævnt efter hyppighed: bortrejst, ikke hjemme trods aftale, og „nej tak“.

Familierne blev blandt andet spurgt om, hvordan deres bolig fungerede som ramme om deres familieliv og aktiviteter. Hvordan var det med madlavning, proviantopbevaring, tøjvask, mulighed for personlig hygiejne i eenrum, d. v. s. mulighed for at vaske sig fra top til tå i fred og ro, garderobeplads o. s. v.

I den undersøgelse, som danner grundlag for vores artikel, har vi forsøgt at måle boligens kvalitet gennem et indeks for „boligstandard“; vi har registreret den måde, hvorpå boligerne bliver brugt ved et „husstands-indeks“; – og yderligere, hvad der er vigtigst i denne forbindelse, et indeks for beboernes tilfredshed med deres bolig, et „tilfredsheds-indeks“.

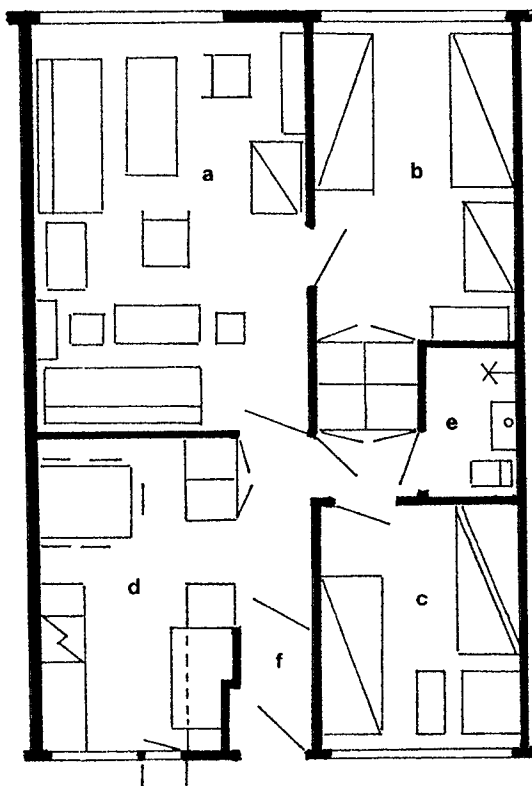
Det drejer sig således om tre indekser; to der gengiver interviewerens bedømmelse og registrering, og ét der gengiver beboerens egen vurdering af boligen.

Indeks for boligstandard.

Dette indeks kombinerer en række forhold vedrørende boligen. Uden at komme nærmere ind på definitionen, skal dog de forhold nævnes, der ligger til grund for dette indeks:

Boligens vandforsyning.
 Vandets fordeling i boligen.
 Hygiejniske faciliteter (mulighed for
 at vaske sig i eenrum).
 Toiletforhold.
 Køkkenforhold (spisekøkken – almindeligt køkken).
 Boligens opvarmning – let eller vanskelig at betjene.
 Boligens opvarmning – fordeling på boligrum.
 Entré-areal.

Indekset er opbygget således, at man kan karakterisere hver enkelt bolig med et point-tal inden for 0–8 point, hvor 0 betegner den i denne henseende dårligste og 8 den bedste kvalitet.

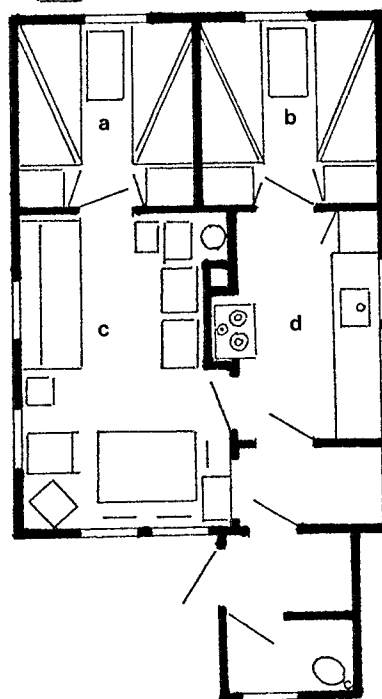
Plantegninger:

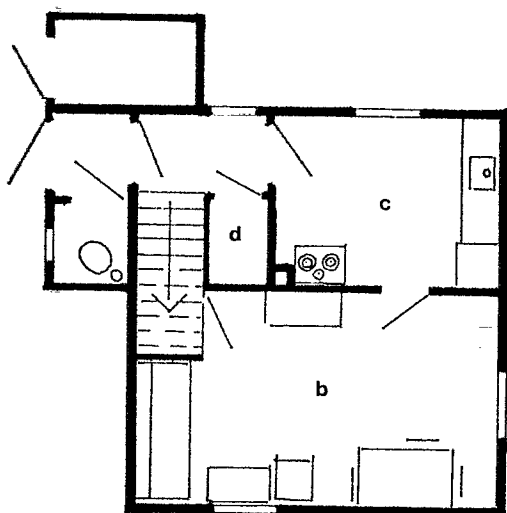
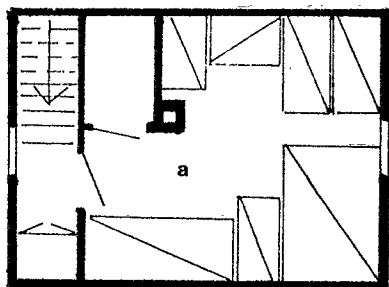
Lejlighed i etageblok:

- a) Opholdsstue på 19 m², her sover 1 barn på 1/2 år.
- b) Soveværelse på 11 m², 2 forældre og 1 barn på 5 år.
- c) Kammer på 8 m², 3 børn i alderen 8–13 år.
- d) Spisekøkken på 8 m².
- e) Baderum m. WC, bruse og håndvask.
- f) Entré på 1,6 m², eneste sted at tørre vådt udetøj.

Type 3 (= minimum 7), eenfamiliehus i 1 etage plus udnyttet loftsetage:

- a) Soveværelse på 5 m², 2 etagesenge med ialt 4 børn i alderen 10–23 år.
- b) Soveværelse på 5 m², 2 etagesenge med ialt 2 forældre samt 4 børn i alderen 4–19 år.
- c) Opholdsstue på 11 m².
- d) Køkken på 5 m².

Type 16, eenfamiliehus i 2 etager:

Plantegning:

1. sal:

- a) Soveværelse på 12 m², 2 forældre og 8 børn i alderen 3-10 år.

Stueetagen:

- b) Opholdsstue på 13 m².
c) Køkken på 6 m², eneste adgang til opholdsstuen for husstandens 10 medlemmer.
d) Proviantrum op ad varm skorsten og brandmur.

Husstands-indeks.

Mens indeks for boligstandard interesserer sig specielt for boligen uden de mennesker, der bor i den, interesserer husstands-indeks sig for boligen med dens beboere og deres brug af den, idet der indgår følgende forhold:

Antal personer pr. opholdsrum (incl. spisekøkken).

Antal sovende i rum med flest sovende.

Boligareal pr. person (incl. spisekøkken, excl. alm. køkken).

Entré-areal pr. person (ofte det eneste sted at hænge udetøj i).

Dette indeks karakteriserer boligen med point fra 0-4 og virker således, at af to ens boliger vil den, der rummer få personer, opnå højere point end den, der rummer mange. Dog er pointtallet yderligere påvirket af, hvordan de sovende fordeler sig i boligen.

Tilfredsheds-indeks.

De 238 interview-personer (i langt de fleste tilfælde husmoderen) har hver for sig vurderet deres bolig på en række punkter og har herefter udtrykt deres tilfredshed på disse punkter efter skalaen: god, middel og dårlig. Da det især er data af betydning for den fysiske sygelighed, vi indtil nu har bearbejdet, har vi i tilfredsheds-indekset kun ladet indgå følgende faktorer:

Madlavning.

Proviantopbevaring.

Bearbejdning af lokal proviant.

Køkkenets komfur.

Tøj-vask.

Tøj-tørring indendøre.

Skabs- og hyldeplads til linned og mindre beklædningsgenstande.

Mulighed for personlig hygiejne i eenrum.

Garderobeplads til opbevaring af større beklædningsgenstande.

Eftersom vi har givet svaret „god“ 2 point, „middel“ 1 og „dårlig“ 0, kan en bolig ved vurdering af de ni punkter karakteriseres inden for skalaen: 0–18 point.

Hypoteser.

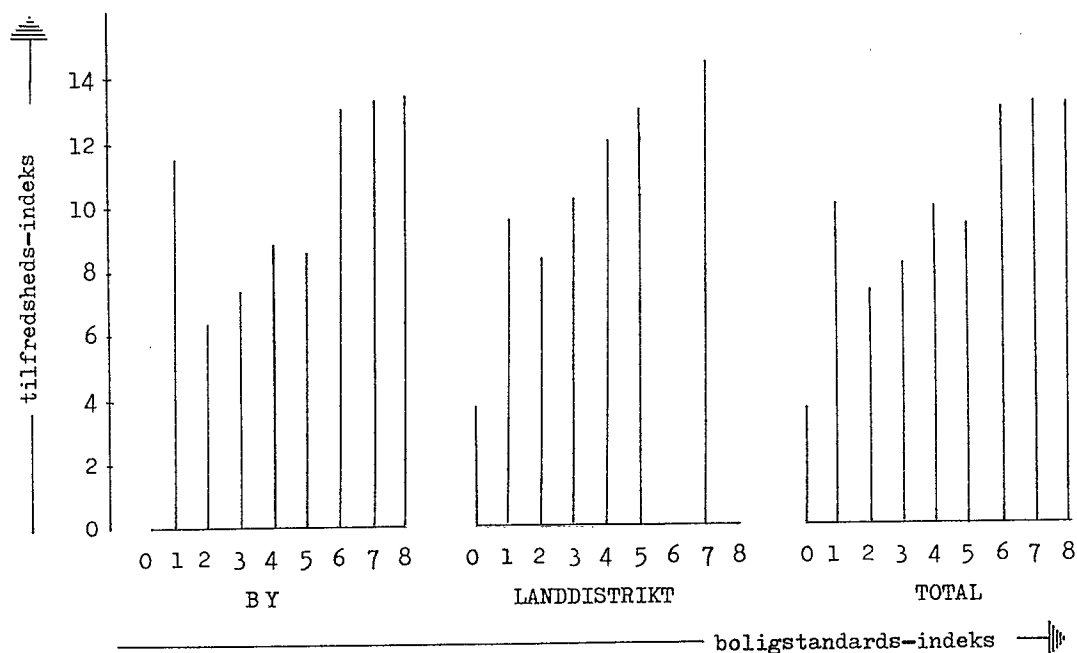
Vi går ud fra, at boligstandarden og brugen af boligen kan have indflydelse på beboernes tilfredshed med boligen, – det vil sige, at vi antager, at der er en sammenhæng mellem boligstandard og tilfredshed, og mellem husstands-indeks

og tilfredshed. Disse formodede sammenhænge bliver fremsat i henholdsvis hypotese nr. 1 og hypotese nr. 2. Nu må man imidlertid ikke tro, at det kun er de her behandlede forhold (der indgår i indekserne), der har indflydelse på tilfredshed. Andre faktorer kan spille ind, hvilket vil blive behandlet efter gennemgangen af hypoteserne.

Hypotese nr. 1:

„Jo højere boligstandard, jo større tilfredshed med boligen“.

Figur 1 viser den gennemsnitlige værdi på tilfredsheds-indeks for hver grad af boligstandard for henholdsvis by, landdistrikt og hele materialet. Det må her

Figur 1: Den gennemsnitlige værdi på tilfredsheds-indeks for hver grad af boligstandard for henhv. by, landdistrikt og hele materialet. Svarende til boligstandards-indeks 0 i byen og 6 og 8 i landdistriktet findes ingen boliger.

Eksempel: Sv. t. boligstandard 2 finder vi i tilfredshed i gennemsnit 6 i byen, 8 i landdistriktet og 7 i hele materialet.

bemærkes, at der kun findes tre boliger ialt med boligstandard over 5 i landdistriktet; dette kan være forårsaget af konstruktionen af indeks (f. eks. forhold som vandforsyning og vandets fordeling i boligen).

Mens der for landdistriktets vedkommende ses nogen tendens til stigning i tilfredshed med stigning i boligstandard, er denne tendens ikke så eentydig i byen, men slår dog igennem for materialet som helhed. Hypotesen i den meget enkle form, vi her har givet den, kan således ikke ganske afvises eller forkastes.

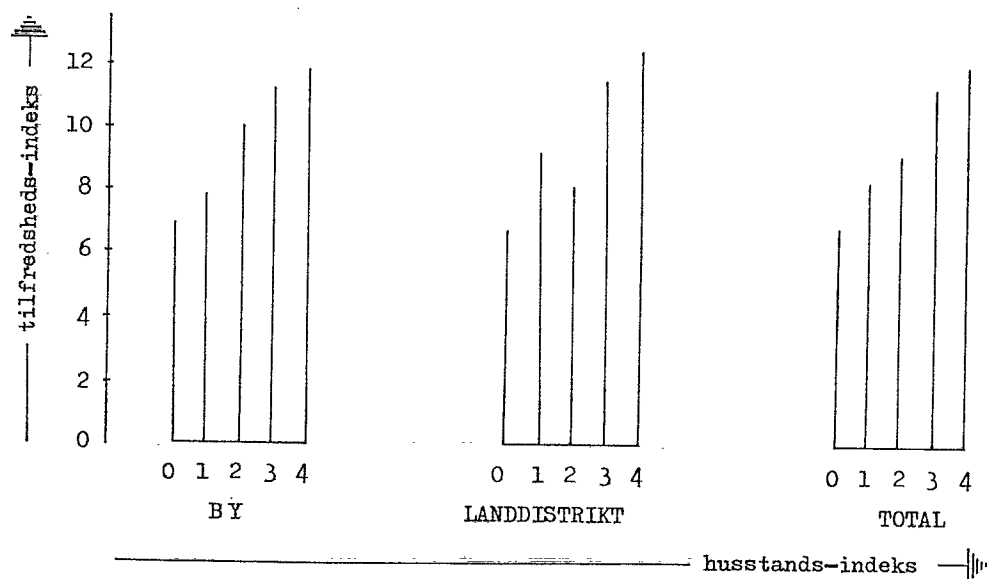
Dette viser, at boligstandarden har nogen indflydelse, men samtidig at den ikke kan stå alene. Dette kan begrundes med

en analyse, der har vist, at vores indeks for boligstandard kun er i stand til at forklare 25 % af den variation, der findes i tilfredsheden.

Hypotese nr. 2:

„Jo højere værdi på husstands-indeks, jo større tilfredshed med boligen“.

Denne hypotese kan heller ikke afvises, idet materialet viser en generel stigning i den gennemsnitlige tilfredshed, når værdien på husstands-indekset stiger. Dette ses af *figur 2*. Der er dog den undtagelse, at tilfredsheden i fåreholderbygder i boliger med husstands-indeksværdi 2 er meget lav, hvilket trækker tilfredsheden for denne indeks-værdi ned for landdistriktet

Figur 2: Den gennemsnitlige værdi på tilfredsheds-indeks for hver grad af husstands-indeks for henhv. by, landdistrikt og hele materialet.

Eksempel: Sv. t. husstands-indeks 2 finder vi i tilfredshed i gennemsnit 10 i byen, 8 i landdistriktet og 9 i hele materialet.

som helhed. Da det imidlertid her drejer sig om kun 3 husstande, mener vi ikke, at dette kan forrykke resultatet. Hypotesen kan ikke forkastes på grundlag af dette materiale.

Andre faktorer.

Som nævnt kan andre end disse faktorer have indflydelse på beboernes tilfredshed med boligen.

Hovederhverv.

Det vil være naturligt, at familiens hovederhverv, specielt når det drejer sig om „landbrug og fårehold“ samt „fangst og fiskeri“, kan påvirke tilfredsheden, idet disse erhverv kan stille specielle krav til boligen. I *tabel 1* vises den gennemsnitlige tilfredshed for de enkelte erhvervs-kategorier.

Der er ingen erhvervs-kategori, hvor man er specielt tilfreds eller specielt utilfreds. Det er i denne forbindelse dog

mere interessant, hvilke forhold, som indgår i tilfredsheds-indekset, man er specielt tilfreds eller utilfreds med.

Tabel 2 viser de enkelte erhvervs tilfredshed med boligen, fordelt på de forhold, tilfredsheds-indekset er sammensat af. For at lette oversigten er der benyttet følgende tegngivning:

- + 50 % og derover i kategorien „god“.
 - 50 % og derover i kategorien „dårlig“.
 - o 50 % og derover i kategorien „middel“.
 - j angiver en jævn fordeling over de tre „karakterer“.
- Ingen signatur angiver, at ingen af de 4 nævnte angivelser kan karakterisere fordelingen.

Det ses, at erhvervet landbrug og fårehold er tilfreds med A-gruppen: madlavning, proviantopbevaring, bearbejdning

Tabel 1: Den gennemsnitlige tilfredshed med boligen for de forskellige erhvervs-kategorier. 238 husstande fordelt på 9 hovederhverv.

Husstandens hovederhverv (= probandens erhverv)	Antal husstande i anførte gruppe	Tilfredshed (= gennemsnit for gruppen) Skalaen går fra 0–18
1. Landbrug og fårehold	40	10,4
2. Fangst og fiskeri	37	7,6
3. Fremstillingsvirksomhed	36	12,0
4. Bygge- og anlægsvirksomhed ...	18	9,0
5. Offentlige værker	8	7,8
6. Handelsvirksomhed	11	7,9
7. Transportvirksomhed	18	8,9
8. Service og administration	58	9,0
9. Rente og understøttelse	12	10,3

Tabel 2: 238 husstandes indstilling til deres bolig, – opgjort efter erhvervsgrupper.

Hovederhverv:	A.1 madlavning	A.2 proviantopbevaring	A.3 bearbejdn. af lokal proviant	A.4 køkkenets komfur	B.1 tøj-vask	B.2 tøj-tørring indendøre	B.3 skabs- og hyldeplads	C.1 mulighed f. pers. hygiejne	C.2 garderobeplads
1. Landbrug og fårehold	+	+	+	+	j	-	j	j	j
2. Fangst og fiskeri	+	-	-	+	-	-	-	-	-
3. Fremstillingsvirksomhed	+	-	o	+	j	-	-	-	-
4. Bygge- og anlægsvirksomhed	+	j	j	+	j	-	-	-	-
5. Offentlige værker	-	-	o	+	-	-	o	j	o
6. Handelsvirksomhed	+	-	o	+	j	-	-	-	-
7. Transportvirksomhed	+	j	-	+	j	-	-	-	-
8. Service og administration	+	-	-	+	j	-	-	j	-
9. Rente og understøttelse	+	-	o	+	o	-	-	j	-

Kode: + = 50 % og derover siger „god“
- = 50 % og derover siger „dårlig“
o = 50 % og derover siger „middel“
j = jævn fordeling over de 3 „karakterer“
Ingen signatur = ingen karakteristisk fordeling

af lokal proviant og køkkenets komfur, – kun er utilfreds med tøj-tørring indendøre, og har en jævn fordeling på resten.

Erhvervet „fangst og fiskeri“ er kun tilfreds med madlavning og køkkenets komfur (disse er jo også delvist sammenhængende), og er utilfreds med B-gruppen: tøj-vask, tøj-tørring indendøre, skabs- og hyldeplads samt mulighed for personlig hygiejne i eenrum.

Det er interessant at se, at det er erhvervsgruppen „handelsvirksomhed“, der er mest utilfreds med boligen (ifølge

denne fremstillings form). De er faktisk kun tilfredse med madlavning og køkkenets komfur.

Når man ser på de forhold, hvorefter boligen er vurderet, vil man se, at der generelt er mest tilfredshed med køkkenets komfur og med madlavning. Der er mest utilfredshed med mulighed for tøj-tørring indendøre, idet alle erhvervs-kategorier er utilfredse med dette punkt. Der er dog også markant utilfredshed med muligheden for personlig hygiejne i eenrum.

Tabel 3: 238 husstandes indstilling til deres bolig, – opgjort efter boligkategori.

Boligkategori:	antal husstande i anførte boligtype	A.1 madlavning A.4 køkkenets komfur	A.2 proviantopbevaring A.3 bearbejd. af lokal proviant	B.1 tøj-vask B.2 tøj-tørring indendøre B.3 skabs- og hyldeplads	C.1 mulighed f. pers. hygiejne C.2 garderobeplads
<i>By:</i>					
Typehuse, aktuelle – eenfamilie	44	+	j	–	
Typehuse, gamle – eenfamilie	20	j	j	–	–
Typehuse m. udvidelser – do.	10	+	o		j
Huse u. type – eenfamilie	7	+		j	–
Dobbelthuse – aktuelle typehuse	43	+	j	j	j
4-dobbelthuse – type 18 F og 20	11	+	j	–	–
Lejligheder i blokke (2 etager)	16	+	j	+	+
<i>Landdistrikt:</i>					
Typehuse, aktuelle – eenfamilie	36	+	j	–	j
Typehuse, gamle – eenfamilie	9	+	j	–	–
Typehuse m. udvidelser – do.	7	+	+	–	–
Huse u. type – eenfamilie	35	+	+	j	j

Kode: + = 50 % og derover siger „god“
– = 50 % og derover siger „dårlig“

o = 50 % og derover siger „middel“
j = jævn fordeling over de 3 „karakterer“

Ingen signatur = ingen karakteristisk fordeling

Boligtype.

Den metode, vi har benyttet i tabel 2, bruger vi også i *tabel 3* for at vise de interviewedes indstilling til deres boligtype. Af fordelingen i denne tabel fremgår, at man med hensyn til punkterne madlavning og komfur (A.1 og A.4) mener, at forholdene er gode; undtaget herfra er dog gamle typehuse i byen, der

på de nævnte punkter udviser en jævn fordeling. Det bemærkes også, at man på de fleste af de her behandlede punkter er godt tilfreds med lejlighederne i etageblokkene; tilfredsheden med mulighederne for proviantopbevaring og bearbejdning af lokal proviant (A.2 og A.3) er dog knapt så markant.

Desuden ser vi, som et andet interes-

Tabel 4: 238 husstandes gennemsnitlige tilfredshed med boligen, —
opgjort efter antal børn pr. husstand.

Børn pr. husstand	1	2	3	4	5	6	7	8	Ialt
Antal husstande	58	49	48	41	22	10	8	2	238
Antal børn i disse	58	98	144	164	110	60	56	16	706
Gennemsnits-tilfredshed	9,8	10,4	10,0	8,8	6,8	8,7	7,0	4,5	—

sant træk, at man i landdistriktet synes, at boliger, der ikke er type-huse, er gode med hensyn til A-grupperne, og gives en jævn fordeling på B- og C-gruppen, — mens man i byen ikke er så tilfreds med denne kategori af boliger.

Børn.

Et tredje forhold, der kan have indflydelse på beboernes tilfredshed med boligen, er antallet af børn, der bor i boligen. Det kan antages, at jo flere børn, der bor i en bolig, jo mere belastet vil denne bolig være. Tabel 4 viser da også en tendens til, at jo flere børn, der bor i boligen, jo færre point får den.

Er svarene reelle udtryk for graden af tilfredshed?

Når man beskæftiger sig med spørgsmål som vurdering af en given bolig, må man søge at analysere, om de svar, man har modtaget, er et reelt udtryk for familiens tilfredshed med boligen. Hermed mener vi ikke, at interview-personerne har svaret noget andet end det, de mener. Vi tænker på helt andre forhold:

Skyldes udtalelserne om, at boligen er henholdsvis god, middel eller dårlig, at de affinder sig med de nu een gang givne boligforhold?

Den hér behandlede del af materialet giver ikke mulighed for at vurdere, hvorfor folk bor i de boliger, de bor i. Er de tvungne til at bo der, f. eks. på grund af

Fåreholdersted
i Skovfjorden, Narssaq kommune.
Selvbyggerhus af barakmateriale fra Narssarsuaq.

Fot.: Ole Berg (1970).

Gammelt typehus, Narssaq.
Huset holdes på plads af forankrede stålwirer
og støttes mod sydosten af trælægter.

Fot.: Ole Berg (1969).

boligmangel, erhverv, erhvervsskift, flytning til byen?

Hvilket kendskab har den interviewede til alternative boliger og boligindretning? – Et begrænset kendskab kan tænkes at medføre, at folk er mere tilfredse med deres bolig, end den objektivt set lægger op til. Det er måske netop på grund af et øget kendskab til boliger, at familier med handelsvirksomhed som hovederhverv er de mest utilfredse, og ikke et udtryk for specielt dårlige boliger. Dette underbygges af en analyse af specielt denne gruppes boliger.

Afsluttende bemærkninger.

Vi har i denne og den foregående artikel beskæftiget os med beboernes indstilling til deres boliger. Vi har omtalt på hvilken måde, de grønlandske boligbrugere har mulighed for at fremkomme med deres meninger om den brugsvare, en bolig er.

Desværre tillader pladsen ikke at gå mere i dybden, f. eks. om hvilke hustyper, der især passer til nordlige himmelstrøg, hvilke hustyper der er velegnede til flergenerations-familier, eller til husstande med mange børn, – og om hvilke kvaliteter eller faciliteter, der prioriteres højst, når en given ramme skal holdes, o. s. v.

Vi har heller ikke fremlagt den del af undersøgelsesmaterialet, som synes at vise, at flere sygdomme og deres udbre-

delse er nøje forbundet med boligen og dens brugsmønster.

Da det imidlertid er naturligt at forvente en sammenhæng mellem på den ene side sundhed og trivsel og på den anden side tilfredshed med boligen, har vi ment det af interesse hér at viderebringe disse sidstnævnte erfaringer, indhøstet under den social-medicinske boligundersøgelse i Sydgrønland 1969 og 1970.

*Fåreholdersted
inderst i Skovfjorden, Narssaq kommune.
Typehus 16U2/67.*

Fot.: Ole Berg (1970).